

ПЕРША ХРЕСТОМАТІЯ З УКРАЇНСЬКОЇ ОНОМАСТИКИ

Львівська ономастична школа: хрестоматія / [відп. ред. Купчинська З. О.]. – Львів : Видавництво “Растр-7”, 2019. – 556 с.

З кожним роком українська ономастика набирає сил і стає потужним самостійним предметом у програмах багатьох закладів вищої освіти. Здобутки цієї лінгвістичної галузі є цікавими не лише для науковців, а й для пересічних українців, які замислюються над природою власних назв, своєю історією і своїм майбутнім. Потужні ономастичні школи в Києві, Львові, Одесі, Тернополі, Чернівцях, Кропивницькому, Ужгороді, Хмельницькому, Вінниці, Івано-Франківську, Луцьку та інших містах України успішно конкурують із закордонними й гуртують навколо себе молодих дослідників, чії наукові пошуки зосереджуються як на традиційних засадах та методах ономастичних студій, так і на поєднанні з іншими напрямками досліджень, унаслідок чого утворюються нові відгалуження, які доповнюють ономастичну теорію новими здобутками.

Особливої уваги заслуговує Львівська ономастична школа, яка відіграла важливу роль у виникненні української ономастики в XIX ст., на етапі її наукового становлення в другій половині XX ст. і зараз є потужним осердям ономастичних досліджень, де зберігається і тяглість наукових традицій, і відчувається дух новаторства в опануванні сучасних напрямів у царині вивчення онімів. Набутки львівських ечених є вагомим підґрунтям для наукових студій як українських, так і закордонних дослідників.

Приходячи в світ ономастики, молоді вчені та й студенти також, намагаються опанувати досягнення науковців різних шкіл і різних напрямів, визбируючи їхні ідеї в численних монографічних працях та статтях, розкиданих по різних наукових збірниках, які доволі часто не так легко знайти. Й у цих творчих пошуках їм допоміг колектив кафедри української мови імені професора Івана Ковалика Львівського національного університету імені Івана Франка, створивши першу в Україні хрестоматію з ономастики. Це величезна новаторська праця, яка зафіксувала здобутки Львівської ономастичної школи від початків до сьогодні, а також окреслила постаті вчених, чії праці лягли в основу розвитку ономастичної теорії або які так чи так були причетними до розвитку української ономастики.

Вступним акордом до хрестоматії, що став своєрідним дороговказом по її сторінках, є стаття Зоряни Купчинської “Ретро- і перспектива Львівської ономастичної школи” (с. 4–28). У цій статті окреслено значення Львова як одного із центрів розвитку університетської освіти та потужного осередку наукових громад, зокрема знаного в усьому світі Наукового товариства імені Шевченка та Інституту українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України. Опрацювавши більше 200 наукових праць, що кількісно може дорівнювати бібліографії дисертаційного дослідження, науковиця стисло й водночас ґрунтовно описала два хронологічні етапи становлення Львівської ономастичної школи. Вона ніби виконує заповіт Р. Осташа та Д. Бучка й дає відповіді на запитання: “у чому значення ономастичної наукової творчості львівських ономастів і що нового внесли в розвиток українського назвознавства учні відомих львівських ономастів” [2: 17], спираючись на “міцний і

доброякісний фундамент, значну частину якого збудовано львівськими ученими, передусім у працях І. Франка, В. Сімовича, М. Кордуби, Я. Рудницького, Л. Гумецької, І. Ковалика, М. Худаша, О. Купчинського, Р. Керсти та ін.” [1: 416].

Не забуваючи жодного вченого, який долучився до ономастичних студій, авторка проаналізувала здобутки початкового етапу, який припадає на XIX – першу половину XX ст., та академічного – друга половина XX – початок XXI ст., не проводячи між ними чіткої межі, оскільки, незважаючи на присутність відмінності, чіткі хронологічні рамки між ними встановити не можна, бо деякі вчені починали працювати на першому етапі, а потім продовжували свої дослідження на якісно нових засадах під час другого періоду.

Саме на таких принципах і побудована ономастична хрестоматія з чітким дотриманням хронології: її упорядники подавали постаті, що певною мірою були дотичними до львівських університетських чи культурно-просвітницьких кіл, не за вагомістю наукового внеску чи наукового звання, а за роками народження вчених. І це дало можливість не залишити поза увагою жодної статті, у якій були порушені питання власних назв, і жодного автора праць з ономастичною проблематикою, навіть якщо він був і не лінгвістом за своїм фахом. Завдяки такій подачі матеріалу хрестоматію починають ономастичні портрети фольклориста й етнографа Івана Вагилевича та історика Ізидора Шараневича, а лиш потім – ученого енциклопедичного масштабу, який і заклав основи української ономастики, Івана Франка. Про зародження ономастики як комплексної науки, яка зачіпає різні галузі знань, передусім історію, географію і лінгвістику, свідчать ономастичні праці правника Володимира Охримовича, українських істориків Михайла Зубрицького, Мирона Кордуби та Івана Крип'якевича, географа Степана Рудницького та мовознавців Іларіона Свенціцького, Василя Сімовича й Івана Панькевича, чії постаті відображені в хрестоматії.

Також представлений і другий етап у розвитку Львівської ономастичної школи, де поруч із мовознавцями подані ономастичні портрети економіста Володимира Огоновського, істориків Ярослава Дашкевича, Григорія Дем'яна та географів Богдана Думіна, Богдана Лящука, Степана Трохимчука, Олега Шаблія, Степана Кузика, Івана Ровенчака, Галини Лабінської. Варто лише зазначити, що інформація про них здебільшого обмежена світлиною автора, короткою біографічною довідкою та бібліографією, яка стосується української ономастики, тоді як портрети мовознавців-ономастів, окрім зазначеної інформації, доповнені уривками із їхніх знакових праць, що дають змогу читачеві скласти уявлення про науковий доробок авторів, побачити увесь широкий спектр досліджень Львівської ономастичної школи й показати прикладний аспект пошуків.

Отже, реєстровою одиницею в хрестоматії є ономастичний портрет науковця, який уміщує світлину, біограму, ономастичну бібліографію й необов'язково вибрані праці чи їхні частини з вказівкою на джерело першої публікації.

Починаючи із відомих праць Івана Франка, Василя Сімовича, які не так вже й легко знайти в першоджерелах, студії з антропоніміки представлені уривками зі статей та монографій Лукії Гумецької, Юліана Редька, Євгенії Черняхівської, Михайла Худаша, Розалії Керсти, Ганни Бучко, Надії Осташ, Марти Сенів, Романа Осташа, Марії Демчук, Ірини Фаріон, Любові Осташ, присвячених українським прізвиськам, прізвищам та іменам. Здобутки Львівської ономастичної школи в

дослідженні топонімії демонструють уривки з праць відомих мовознавців, а саме: Лукії Гумецької, Івана Ковалика, Ольги Ріпецької, Євгенії Черняхівської, Зиновії-Ростислави Франко, Олега Купчинського, Дмитра Бучка, Віри Котович, Зоряни Купчинської, Інни Царалунги. Бібліоніми стали предметом дослідження Галини Тимошик, яка започаткувала новий напрям у Львівській ономастичній школі – біблійну ономастику.

Важливим є й те, що в хрестоматії розміщені уривки праць молодих лінгвістів Івана Ціхоцького, Юрія Осінчука, Наталії Сокіл-Клепар, Олесі Сколоздри-Шепітько, Наталії Михайличенко, Оксани Проць (Гулик), Наталії Яніцької, Оксани Мосур, які продовжують славетні традиції львівських учених, досліджуючи гідроніми, ойконіми, мікротопоніми, українські імена, прізвища та прізвиська, і водночас розвивають нові напрями, зокрема соціономастику, літературну, когнітивну та біблійну ономастику. Це свідчить про важливість і неперервність передачі наукового досвіду від старшого покоління до молодшого.

Загалом у хрестоматії подані майже всі постаті, які були дотичні в певний період свого життя до Львівської ономастичної школи: чи під час навчання, чи роботи, чи громадської діяльності. Зокрема й ті, що потім працювали в інших університетах чи наукових установах України або виїхали за кордон, як наприклад, Ярослав-Богдан Рудницький, чий ономастичний портрет розміщений у хрестоматії. У цьому аспекті хотілося б згадати й інших учнів польського ономаста В. Ташицького, який у 30-х роках ХХ ст. обіймав посаду професора славистики у Львівському університеті. І сам професор, і його учні – З. Штібер, С. Грабець, Я. Рудницький – досліджували топонімію пограниччя Польщі та України.

У рецензованій праці також представлені (але без уривків їхніх праць) й ті вчені, які мали у своєму доробку лише кілька статей з ономастики, а працювали в інших галузях мовознавства, наприклад, Степан Криворучко, Гаврило Шило, Теодозій Возний, Ірина Ощипко, Зиновій Бичко, Ольга Абдул, Богдан Михайлишин, Людмила Васильєва, Ольга Кровицька, Ярослав Чорненький, Надія Лобур, Наталія Хобзей, Ірина Процик, Алла Кравчук, історики мови Антін Генсьорський, Броніслав Кобилянський, Дмитро Гринчишин, що свідчить про скрупульозну працю укладачів хрестоматії, які збирали по краплині всю інформацію, а також про шанобливе ставлення та увагу колективу кафедри до кожного вченого, який прислухався українській ономастиці.

У хрестоматії до кожного автора ретельно підібрана вся його ономастична бібліографія, що значно полегшить роботу під час пошуку конкретної статті. Деякі праці, які доволі часто важко знайти в українських чи закордонних збірниках, подані повністю із вказівкою джерела їхньої першої публікації, за що особлива дяка колективу упорядників – кафедрі української мови імені професора Івана Ковалика Львівського національного університету імені Івана Франка.

Рецензована праця є першою ономастичною хрестоматією в Україні, яка презентує Львівську ономастичну школу від її витоків до сучасності, виконана на високому науковому й методичному рівнях, і, поза усілякі сумніви, може слугувати зразком для укладання подібних хрестоматій інших ономастичних шкіл в Україні. Констатуємо, що рецензована хрестоматія є вагомим внеском в ономастичну теорію, має цінність міжгалузевого характеру й буде цікавою не тільки науковцям і студентам, а й широкому колу шанувальників власних назв.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бучко Д. Внесок львівських учених у становлення та розвиток української ономастики / Бучко Ганна, Бучко Дмитро // *Історична та сучасна ономастика* / Бучко Ганна, Бучко Дмитро. – Чернівці, 2013. – С. 416–428.
2. Осташ Р. І. Роздуми про львівську ономастику / Р. І. Осташ // *Повідомлення Української ономастичної комісії* / [відп. ред. В. В. Німчук]. – Київ, 2012. – Вип. 1 (16). – С. 17–41.

REFERENCES

1. Buchko, D., Buchko, H. (2013). Vnesok l'vivs'kykh uchenykh u stanovlennya ta rozvytok ukrayins'koyi onomastyky. Buchko Hanna, Buchko Dmytro. *Istorychna ta suchasna onomastyka*. Chernivtsi, 416–428.
2. Ostash, R. I. (2012). Rozdumy pro l'vivs'ku onomastyku. *Povidomlennya Ukrayins'koyi onomastychnoyi komisiyi* / [vidp. red. V. V. Nimchuk]. Kyiv, vyp. 1 (16)? 17–41.

Людмила Кравченко,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та прикладної лінгвістики Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка